

ТОВАРИСТВО ПРИХИЛЬНИКІВ
УКРАЇНСЬКОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ АКАДЕМІЇ
————— НАРІД СОБІ! —————

УКРАЇНСЬКА ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ

ПРАГА - ПОДЄБРАДИ
1931

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

ТОВАРИСТВО ПРИХИЛЬНИКІВ
УКРАЇНСЬКОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ АКАДЕМІЇ
————— НАРІД СОБІ ! —————

УКРАЇНСЬКА ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ

ПРАГА - ПОДЄБРАДИ

1931

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

ВІД ТОВАРИСТВА ПРИХИЛЬНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ АКАДЕМІЇ.

УКРАЇНСЬКА ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ вступила у десятий рік свого існування і чинності. Сталося так, що в цей ювілейний рік існування нашої одинокої в світі вільної високої технічної школи буде рішатися також доля її. Наша національна українська політехніка, яка донині давала можливість нашій молоді одержати свою освіту і фахове вивчення в українській мові і в українському дусі, зможе продовжувати свою чинність на користь українського народу, лише при умові, коли українське громадянство всіх українських земель та закордону спроможеться забезпечити в певній частині фінансування її.

В цей рішучий для Української Господарської Академії мент доводимо до відома ширшого загалу на цих сторінках найнеобхідніші стислі відомості про нашу політехніку, про те, як вона виникла, як будувалася, що зробила, які вартості зграла в собі, нарешті, як до цього осередку національної культури та осередку господарсько-технічної освіти поставилися свої та чужі.

ТОВАРИСТВО ПРИХИЛЬНИКІВ УГА, яке поставило собі завданням організувати в своїх лавах з поміж українського суспільства усіх тих громадян, які свідомі великого національного значіння дальшого існування Академії, є готові дати свою частку на її удержання, розпочинає нині цю

допомогову акцію в глибокім переконанні, що акція ця матиме великий успіх, що навіть у цей тяжкий час загальної господарської кризи знайдуться тисячі українців по всіх закутках, куди тільки доля не закинула українських людей, які зголосяться до участі в цьому ділі й будуть радо вносити щорічно десять доларів на утримання своєї національної політехніки — УКРАЇНСЬКОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В ПОДЄБРАДАХ.

М. Прага, жовтень 1931 р.

УПРАВА.

В Чехословаччині, в історичному чеському місті Подебрадах, недалеко від Праги, вже десятий рік існує єдина вільна українська висока політехнічна школа — *Українська Господарська Академія*. Чому саме тут на чужині, серед чужого, хоч і братнього, народу, а не на українських землях знайшла собі притулок ця суто українська школа — пояснювати не доводиться. Кожному українцеві аж надто відома зла доля свого народу. Історія ж і наша нація тим вище колись оцінять ті незабутні послуги, які вчинила Чехословацька Республіка нашій національній культурі в найтяжчу для нас історичну добу.

Українська Господарська Академія є приватною високошкільською організацією політехнічного типу. Вона є українською національною високою школою як складом свого лекторського персоналу, так і викладавою мовою та завданнями, які вона ставить.

Завданням Української Господарської Академії, як це зазначено в § 1 її статуту, є «підготування своїх слухачів до самостійної господарської та технічної праці, дослідчої, творчої, проєктної, організаційної, виконавчої та адміністративної у всіх галузях агрономії, лісівництва, технології, межевої справи, гідротехніки, економіки, статистики та кооперації. Академія має підширати науковими дослідками та мистецькою працею розвиток наук та умінь і дбати про технічний, сільськогосподарський та промисловий поступ Українського Народу та цілого людства».

Відповідно до обсягу навчання, Академія поділяється на три окремих факультети: 1. Агрономічно-Лісовий з відділами: а) агрономічним та б) лісовим; 2. Економічно-Кооперативний з відділами: а) економічним, б) кооперативним та в) статистичним і 3. Інженерний з відділами: а) гідротехнічним та б) хеміко-технологічним. Економічний відділ Економічно-Кооперативного Факультету поділяється ще на чотири підвідділи: а) банківсько-комерційний, б) промисловий, в) місцевого самоврядування та г) консульської служби і торговельної агентури.

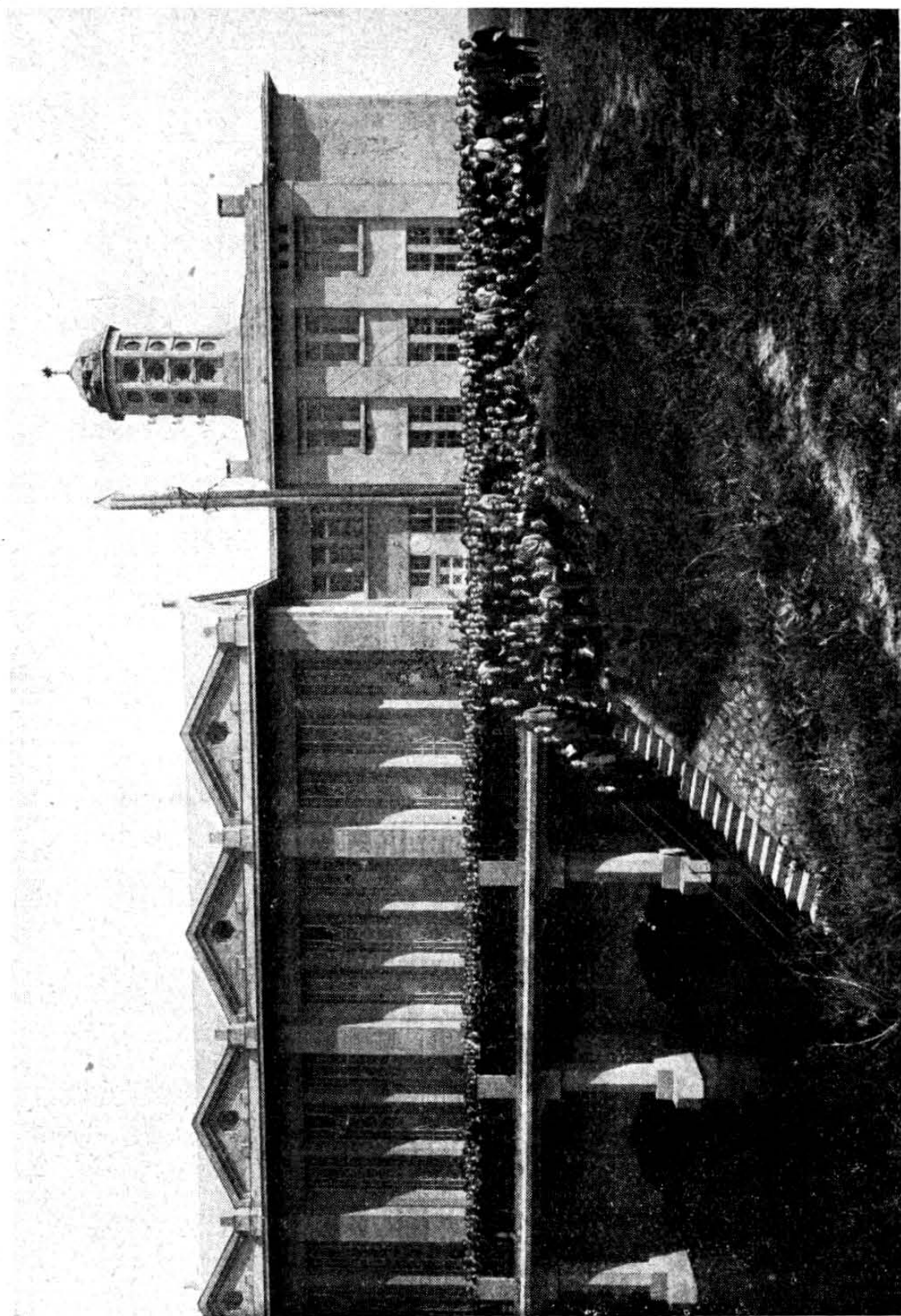
При Академії існує всього 59 катедр, а то: при Агрономічно-Лісовому факультеті — 19, при Економічно-Кооперативному — 20 та при Інженерному — 20 катедр. Крім того, для другорядних предметів та для чужих мов утворено самотійні лектури.

Курс навчання в Академії чотирьохрічний і складається з 8 семестрів.

Дійсні слухачі Академії, що закінчили повний курс наук та склали дипломний іспит, дістають титул інженера з зазначенням фаху (агроном, лісівник, економіст, гідротехнік, технолог), відповідно до пройденого факультету та відділу.

Особи, що одержали титул інженера в Українській Господарській Академії або мають диплом іншої високої школи з подібною програмою навчання, можуть не раніше як через два роки після закінчення високої школи одержати відповідно до свого фаху титул доктора наук агрономічних, наук лісових, наук економічних чи наук технічних, для чого необхідно, щоб ці особи успішно і прилюдно захистили перед факультетом наукові дисертації та склали при Академії спеціальні докторські іспити з фахових дисциплін.

Мал. 1. Група професорів і студентів.

Сторінка з минулого.

Українська Господарська Академія заснована розпорядженням Міністерства Хліборобства Чехословацької Республіки з дня 16. травня 1922. р. Заслуга ініціативи та організації Академії належить, поперше, двом українським організаціям: Українському Громадському Комітетові в Празі та Всеукраїнській Спілці Сільсько-Господарських Техніків (управа якої знаходилася тоді на еміграції в Польщі), подруге, Міністерству Закордонних Справ Чехословацької Республіки. Громадський Комітет заініціював школу та перевів попередню підготовчу працю в адміністративних установах, Спілка Техніків опрацювала плани навчання, що їх остаточно було розроблено виділеною Громадським комітетом Організаційною Комісією, та дала основні кадри першого лекторського складу Академії, а Міністерство Закордонних Справ ЧСР, мимо моральної підтримки, взяло на себе фінансування школи.

В найбільшій мірі, звичайно, Академія завдячує своїм існуванням братньому відношенню Чехословацького Народу, чільні представники якого Президент Республіки проф. Т. Г. Масарик, великий філософ, соціолог і політик, та Уряд ЧСР правильно зрозуміли українські культурні потреби і з цілою сердечністю поставилися до справи організації окремої української високої господарської школи.

В умовах сприятливого відношення вищих урядових чинників ЧСР та доброзичливості місцевого громадянства Академія дуже швидко закінчила свій організаційний період. Ентузіазм, з яким взялися до праці біля спільного діла професура і студентство Академії, їхня відданість, си-

ла духа та жертвеність протягом чотирьох літ зробили те, для чого в інших умовах потребувалися б десятиліття. Почавши свою чинність з нічим, в декількох кімнатах готелю, Академія за перших чотири роки створила десятки заосмотрених необхідним приладдям навчально-допомогових установ, усталила свої програми, зібрала біля себе поважний кадр наукових сил, успішно повела акцію з виданням підручників на українській мові, і вже на п'ятому році свого існування змогла випустити 162 інженерів, що своїм знанням, умінням та придатністю до праці тепер разом з молодшими своїми колегами пізніших випусків роблять честь своїй школі.

Академія була заснована для культурної допомоги українській еміграції. До 1926. р. склад її слухачів дійсно комплектувався майже виключно з емігрантів. Але відсутність по правий бік Збруча інших українських високих шкіл подібного роду, як також добра слава, якої набула Академія в перших же роках свого існування, спричинилися до того, що з 1916. р. в поважній кількості почала вступати до Академії молодь, що легально прибувала з українських земель під Польщею.

Академія, таким чином, змінила склад свого студентства і завдяки цьому перестала бути лише емігранською установою. Але від цього не змінилася її матеріальна база і фінансування її надалі йшло за рахунок кредитів ЧСР на допомогу політичній еміграції. Отже з цієї сторони становище Академії лишалося хистким, цілком залежним від відношення Чехословацького Уряду до політичної еміграції всіх національностей з теренів колишньої Російської імперії. Саме в часи найвищого розвітку Академії почалося систематичне

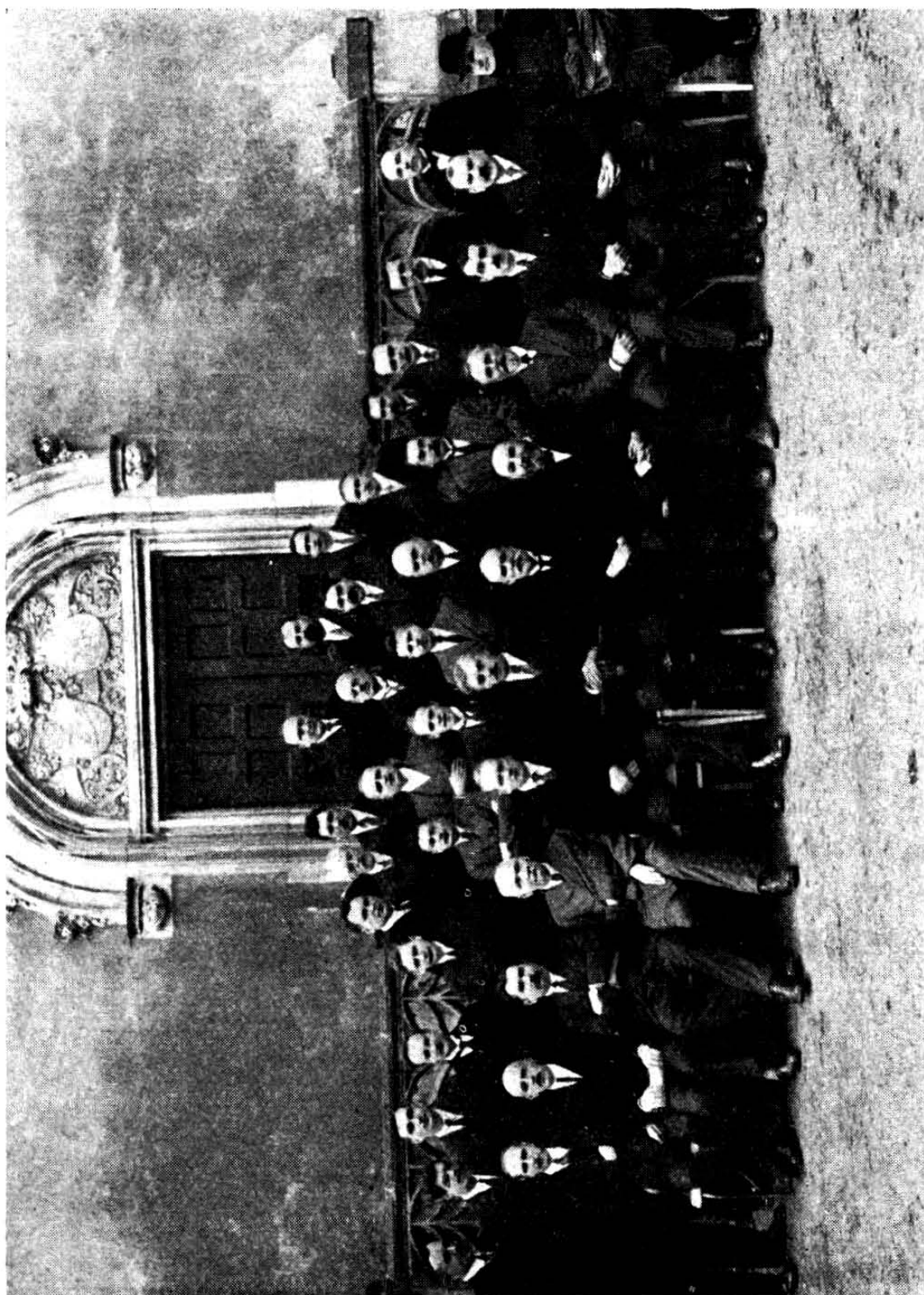
скорочення асигнувань на еміграційну акцію, в наслідок чого з 1928 р. Міністерство Хліборобства ЧСР, до якого перед тим перейшла Академія од Міністерства Закорд. Справ, заборонило їй дальший прийом нових слухачів та приписало Академії приступити до повільної ліквідації. Отже з кінцем 1931—32 шкільного року, коли мають закінчити курс слухачі останнього прийому, Академія мусить припинити своє існування, як школа.

Так буде, якщо українське громадянство не виявить своєї активності в напрямі збереження цього одного з небагатьох осередків національної культури та не прийде йому на допомогу. Відповідну акцію в цьому напрямі розпочало Товариство Прихильників УГА в Празі.

Фінансування та майно Академії.

Фінансування Академії, як уже вище згадувалося, до цього часу складалося майже виключно з дотацій Уряду ЧСР. Урядові допомоги складаються з двох частин: а) з дотацій на потреби самої Академії та б) з стипендій немаєтним студентам. (Про ці останні буде мова нижче).

Розмір дотацій на Академію від року до року мінявся в зв'язку з хитанням розміру потреб школи, як також у зв'язку з загальною сумою кредитів, що асигнувалися в бюджеті ЧСР на допомогу політичним емігрантам. Щоб уявити розмір нормальних витрат Академії, найпоказніше буде взяти суму її бюджету за 1927 р., бо протягом цього року життя Академії йшло повним темпом, крім того в цьому році закінчився організаційний період школи і настала доба нормального її функціонування. Витрати Академії (без студенських

Мал. 2. Група професорів.

стипендії) в цьому році виносили 2.777.848 кч., себто трохи понад 84.000 доларів.

Показана сума не є, звичайно, високою, особливо коли взяти під увагу, що Академія фактично уявляє з себе групу з семи високих шкіл (по числу відділів), кожна з яких має свої специфічні потреби. Коли школа могла при такому бюджеті нормально функціонувати, то це пояснюється в великій мірі тим, що передовсім значна частина збірок, колекцій, приладів і т. под. виготовлялося власноручно професурою і студентством Академії, як також тим, що лекторський персонал задовольнявся ненормально низькими окладами утримання (місячна платня професора біля 48 дол., доцента біля 41 дол. і т. д.).

Асигнування на р. 1931 виносять всього 1.600 тис. кч. При сучасній господарській ситуації, зв'язаній з світовою кризою, тяжко сподіватися, щоб навіть з відновленням чинності Академії ці асигнування були збільшені. Отже для нормального свого функціонування Академія потребувала б додатково з сторони ще біля одного мільйона кч. (30 тис. доларів).

В матеріальному відношенні справа відновлення чинності Академії, як школи, полегчується тим, що за минулий час нагромаджено, як для тих умов, в яких мала існувати Академія, досить цінне майно і в майбутньому довелося б лише поновляти та поповнювати його.

Все інвентарне майно Академії на 1 січня 1931 р. оцінювалося в сумі 1.573 тис. кч. Це майно складається з книжок, навчально-допомогових приладів, збірок, діаграм, а також з різного господарського інвентаря, — меблів, уряджень для канцелярії, амбуляторії і т. под.

Найціннішим з цього є книгозбірня, майно якої оцінюється в 700 тис. кч., та кабінети геодезії, ботаніки, фізики, а також хемічні лабораторії. Оцінка майна більшості установ Академії в грошовому своєму виразі порівнюючи невисока. Але його цінність полягає не в його грошовій вартості, а в систематичності збірок та в їхній пристосованості до потреб навчання в Академії. При бухгалтерському цінуванні цей момент не урахований.

Управління Академії.

В своєму внутрішньому управлінні та в справах навчання Академія користується широкою автономією. Завдяки цьому Академія могла будувати свої програми та порядок і спосіб навчання не рахуючися з жадною рутиною. Вона могла брати все найліпше з досвіду інших високих шкіл. Вона також могла і може легко пристосовувати свої програми до потреб українських земель. Всяка зміна в програмах є лише справою компетентних академічних органів, і тому програми Академії дуже еластичні і можуть пристосовуватися до того, де головна студенська маса після закінчення школи стане до праці.

Управління Академією побудовано на демократичному принципі. Зверхнім органом її є Професорська Рада Академії, якій належить вся повнота влади в Академії. Справи факультетські вирішуються на дотичних факультетських Професорських Радах.

Всі виконавчі органи є виборними терміном на один рік. На чолі Академії стоїть Ректор, якого заступає Проректор. На чолі Факультетів стоять Декани. Їх заступають Проректори. Ректор, Проректор, три Декани та Секретар Професорської

Ради Академії складають Сенат, до компетенції якого належать всі загальні адміністративно-господарські справи Академії.

Зверхній догляд над Академією належить Міністерству Хліборобства Чехословацької Республіки, через яке тепер переводиться фінансування Академії. Цей догляд головним чином полягає в затвердженні кошторису та грошової відчитності Академії. Міністерство також затверджує вибори на вищі адміністративні посади, постанови про запрошення нових осіб лекторського персоналу та про підвищення кваліфікацій.

Персональний склад чільних виконавчих органів на 1931/32 шк. рік

Ректор — проф. *Б. Іваницький*,

Проректор — проф. *Л. Бич*,

Секретар Проф. Ради — *Е. Голіцинський*.

Деканат Агрономічно-Лісового Факультету:

Декан — проф. *І. Шереметинський*; Прорекан — проф. *В. Череди́в*, в. о. Секретаря — асист. *К. Подоляк*.

Деканат Економічно-Кооперативного Факультету: Декан — проф. *С. Бородаєвський*; Прорекан — доц. *М. Добриловський*; Секретар — лект. *В. Саницький*.

Деканат Інженерного Факультету:

Декан — доц. *В. Іванис*; Прорекан — доц. *В. Лисянський*, в. о. секретаря — асист. *В. Кучеренко*.

Лекторський персонал Академії.

Члени лекторського персоналу запрошуються та підвищуються в своїх кваліфікаціях на під-

ставі загального порядку, що існує в високих школах.

Як правило, від усіх кандидатів вимагається закінчена висока фахова освіта, а також відповідний для кожної кваліфікацій науковий та практичний стаж.

По своїй кваліфікації члени лекторського персоналу поділяються на чотири категорії: а) професори, б) доценти, в) лектори та г) асистенти.

Крім сталого персоналу, в Академії викладають також деякі, переважно практичні, дисципліни запрошені для цього чехословацькі учені і видатні практичні діячі. Це зроблено почасти в наслідок відсутності в межах досягнення відповідних українських фахових сил, головним чином же цим маюся на увазі досягти тіснішого взаємного зближення українських та чехословацьких культурних сил, як також улегчити для студентів улаштування на фахову практику.

За весь час існування Академії в її лекторському складі перебувало 114 осіб. Найвища кількість осіб лекторського персоналу була в 1928 р. — 96 осіб. В сучасний мент, в зв'язку з відсутністю нових прийомів, персонал зменшився до 76 осіб, в тому числі: 28 професорів, 18 доцентів, 15 лекторів та 15 асистентів. З зазначеної загальної кількості активно працює в Академії 65 осіб а решта 11 осіб перебувають в безтерміновій відпустці.

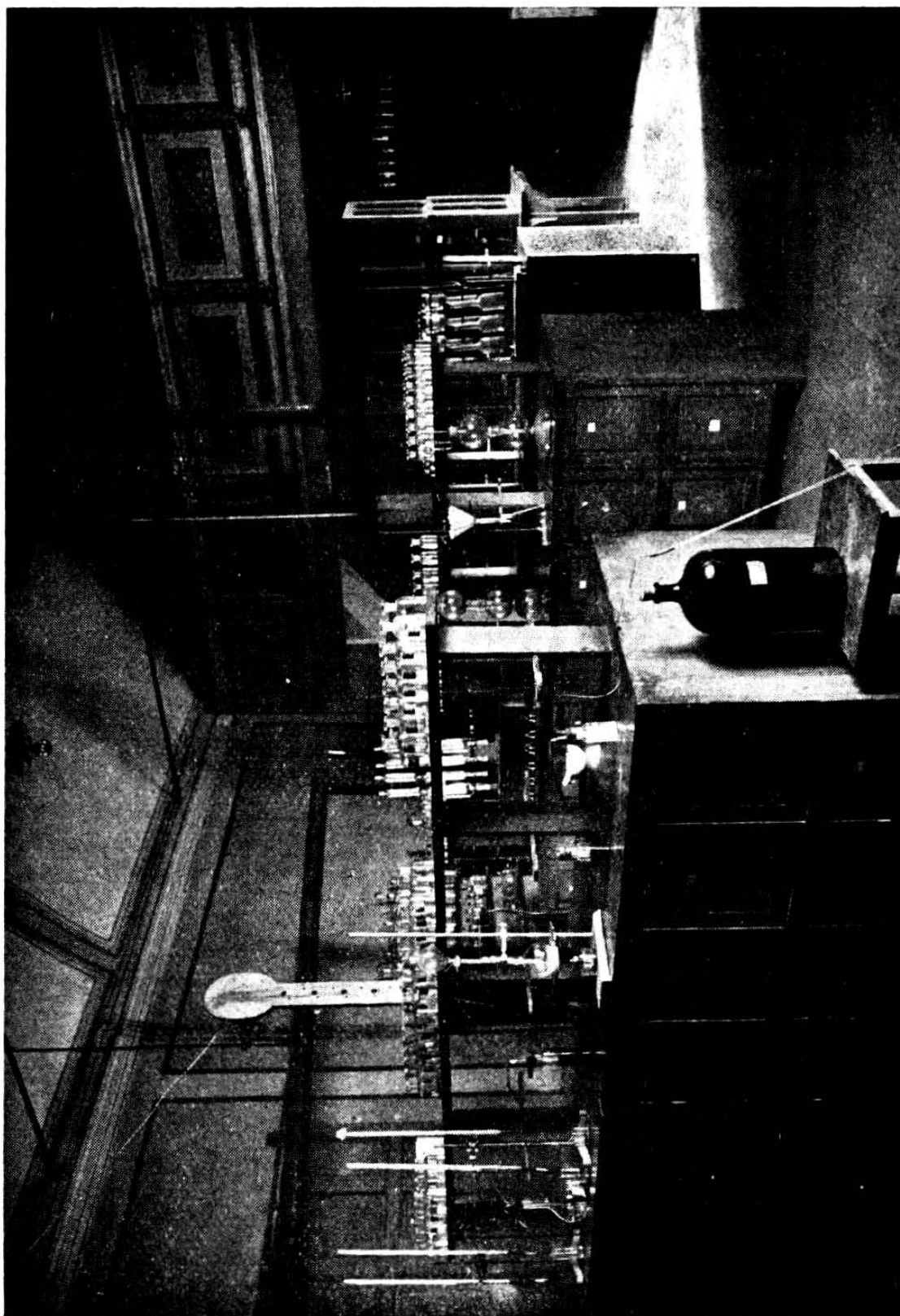
Як впливає з усього сказаного, Академія зібрала біля себе поважну кількість українських учених сил. Скупчення навколо спільної праці такої кількості кваліфікованих наукових робітників та існування при Академії лабораторій, бібліотеки, кабінетів і т. под. сприяє тому, що крім

навчальної праці професура може переводити також дослідчу та науково-літературну роботу. Існування Академії допомагає також налагодженню кооперації праці як поміж українськими ученими, так і між ними та науковими установами цілого світу.

За даними, що їх не можна вважати повними, сталий лекторський персонал Академії за час праці в ній оголосив разом 698 різних публікацій, як то: підручників, монографій, наукових та критичних докладів, статей, розвідок і т. под. З того 76,7% оголошено в українській мові, а решта 23,3% в мовах чеській, німецькій, французькій, англійській, італійській, еспанській та сербській. Крім того, значне число праць, виготовлених лекторським персоналом, особливо наукові дисертації та деякі підручники, залишаються ще в рукописах з огляду на брак українських наукових видавництв.

Для полегшення членам лекторського персоналу дослідчої праці, Академія в міру кошторисних можливостей уділяє їм наукові командировки як в межах Чехословаччини, так і закордон. Досі відбуто 61 таких командировок за матеріальною допомогою Академії. Крім того, значна кількість студійних закордонних подорожів відбуто членами лекторського персоналу за власні кошти. Але і під час цих останніх подорожів самий факт приналежності до персоналу Академії ставав у великій пригоді, значно улегчуючи доступ до різних наукових та публічних установ, книгозбірень і т. под.

Мал. 3. Хемічна лабораторія якісної аналізи.

Поіменний реєстр сучасного лекторського персоналу.

А. Активний персонал.

1. Професор *Бич Лука*. — Місцеве самоврядування. Торговельне право.
2. » *Бородаєвський Сергій*. — Історія кооперації. Кредитова кооперація.
3. » *Вікул Микола*. — Неорганічна хемія.
4. » *Гольдельман Соломон*. — Економічна політика.
5. » *Грабина Леонід*. — Геодезія.
6. » *Ейхельман Оттон*. — Адміністративне та Міжнародне право.
7. » *Іваницький Борис*. — Лісівництво та Дендрологія.
8. » *Комарецький Сергій*. — Аналітична хемія.
9. » *Костюра Микола*. — Лісова таксація. Лісовлаштування. Лісокористування.
10. » *Мартос Борис*. — Теорія кооперації. Споживча кооперація.
11. » *Матюшенко Борис*. — Соціальна гігієна.
12. » *Мацієвич Кість*. — С.-г. економія. Громадська агрономія.
13. » *Мицюк Олександр*. — Політична економія.
14. » *Славінський Максим*. — Новітня історія.
15. » *Фролов Леонід*. — Цукроварство.
16. » *Чередій Володимир*. — Ботаніка. Хліборобство.
17. » *Шереметинський Іродіон*. — Зоотехнія.
18. » *Щербина Федір*. — Статистика.

Чеські професори, запрошені для читання курсів.

19. Професор *Граський Ян*. — Водно-санітарна техніка.
20. » *Єждік Теодор*. — Використання водної енергії.
21. » *Кукач Рудольф*. — Будівельна механіка. Залізобетон.
22. Доцент *Бочковський Ольгерд-Іполіт*. — Соціологія.
23. » *Вуків Петро*. — Машинознавство. Технологія палива. Англійська мова.
24. » *Голіцинський Євген*. — Ферментаційна хемічна технологія.
25. » *Добриловський Микола*. — Фінансова наука.

26. Доцент *Доманицький Віктор*. — Селекція. Сортознавство. Досвідна справа.
27. » *Іванис Василь*. — Хемічна технологія.
28. » *Коваленко Олександр*. — Механіка теоретична і практична.
29. » *Королів Василь*. — Анатомія та фізіологія с.-г. тварин.
30. » *Лисянський Борис*. — Фізика.
31. » *Мазепа Ісаак*. — Луківництво та болотознавство.
32. » *Михайловський Олександр*. — Механічна технологія. Графостатика.
33. » *Моралевич Яків*. — Рахівництво.
34. » *Русов Юрій*. — Зоологія та ентомологія.
35. » *Садовський Валентин*. — Соціальна політика. Економічна географія.
36. » *Сокович Євген*. — Меліорація. Енциклопедія залізничн. справи.
37. » *Чернявський Арсен*. — Мінералогія. Метеорологія.
38. » *Шрамченко Левко*. — Статистика.
39. Лектор *Безпалко Осип*. — Німецька мова.
40. » *Димінський Роман*. — Приватна економія.
41. » *Зайців Микола*. — Технологія туків.
42. » *Івасюк Іван*. — Кооперативне рахівництво.
43. » *Мако Сергій*. — Малювання.
44. » *Мельник Валерьян*. — Хліборобство. Енциклопедія с.-г.
45. » *Петрів Олекса*. — С.-г. будівництво.
46. » *Приходько Віктор*. — Місьцеве самоврядування.
47. » *Сипіцький Віктор*. — Продукційна кооперація. Сільсько-господ. кооперація.
48. » *Славінська Марія*. — Французька мова.

Лектори на окремих умовах.

49. Лектор *Кратохвіль Роберт*. — Чеська мова.
50. » *Левітський Михайло*. — Стенографія.
51. » *Мельник Осип*. — Садівництво й городництво.
52. » *Шиянів Григорій*. — Законознавство.
53. Асистент *Білий Гнат* — при катедрі гідротехніки.
54. » *Денисенко Григорій* — при катедрі статистики.
55. » *Колубайв Сергій* — при катедрі зоології.
56. » *Кучеренко Василь* — при кат. органічної хемії.
57. » *Михайлюк Кость* — при катедрі зоотехнії.

- 58. Асистент *Миткович* Михайло — при кафедрі лісов. інж. будівництва.
- 59. » *Осауленко* Кость — при кафедрі с.-г. економії.
- 60. » *Островершенко* Іван — при кафедрі лісовлаштування.
- 61. » *Питель* Олександр — при кафедрі місц. самоврядування.
- 62. » *Подоляк* Кость — при кат. лісовлаштування.
- 63. » *Прохода* Василь — при кафедрі лісівництва.
- 64. » *Сочинський* Михайло — при кат. заг. зоотехнії.
- 65. В. о. асист. *Безкровний* Кузьма — при кат. рахівництва.

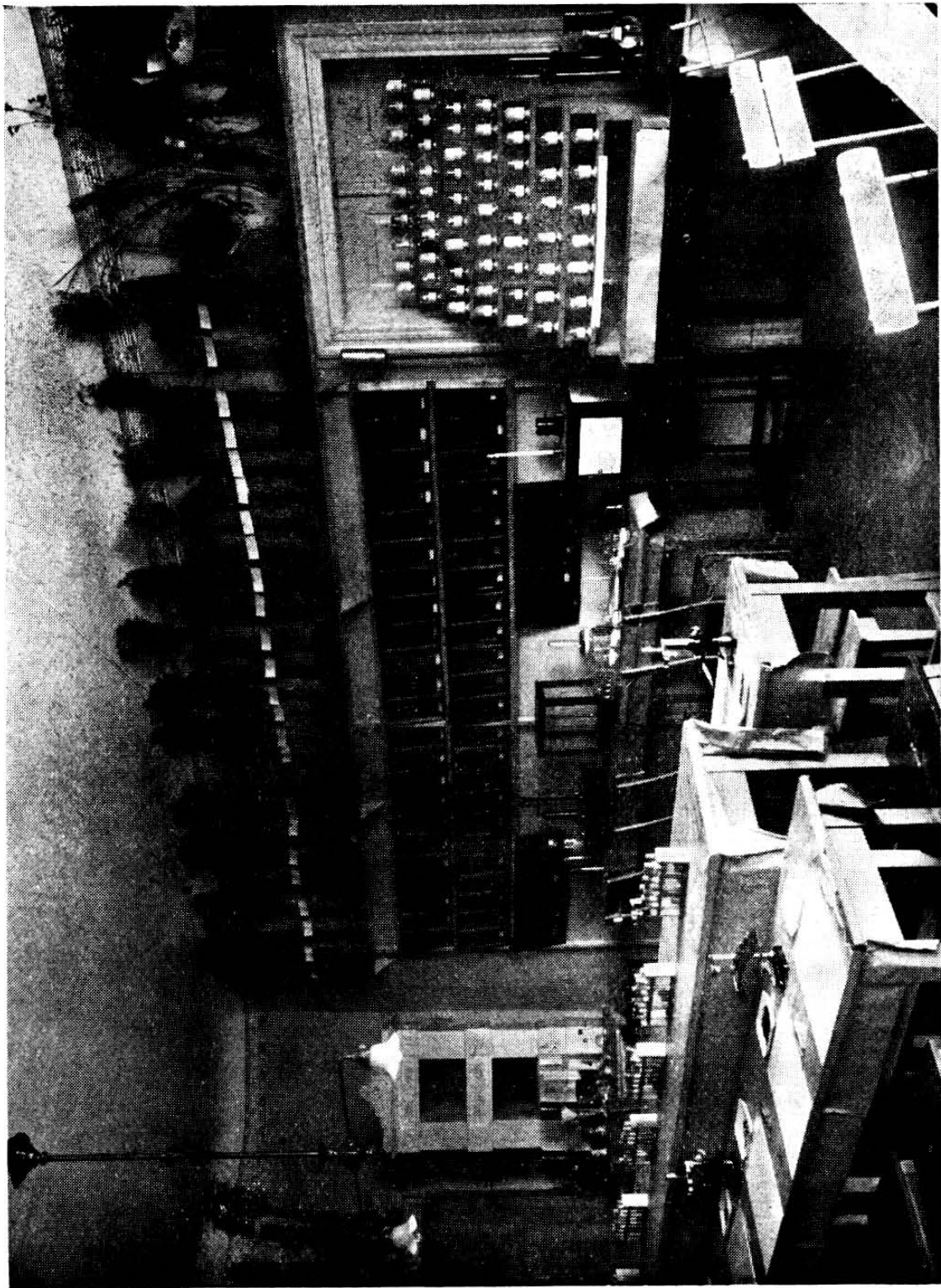
В. Сталий персонал, що з ухвал Проф. Ради знаходиться в безтерміновій відпустці.

- 1. Професор *Андрієвський* Петро. — Мікробіологія.
- 2. » *Біднов* Василь. — Історія України.
- 3. » *Горбачевський* Іван. — Органічна хемія.
- 4. » *Старосольський* Володимир. — Державне право.
- 5. » *Тимошенко* Володимир. — Економічна географія.
- 6. » *Тимошенко* Сергій. — Будівництво.
- 7. » *Шовгенів* Іван. — Гідравліка. Гідрологія. Гідротехніка.
- 8. Доцент *Романовський* Святослав. — Вища математика.
- 9. Лектор *Кулик* Іван. — Мости й дороги.
- 10. Асистент *Гловінський* Євген — при кафедрі фінансової науки.
- 11. » *Рейтер* Володимир — при кат. фізичної хемії.

Професорські стипендіяти.

З самого ж початку свого існування Академія поставила одним з основних своїх завдань виховання для України нових кадрів учених, дослідників та працівників для високих шкіл з основних дисциплін, що викладаються в Академії. Для цього при Академії утворений інститут професорських стипендіятів.

З залишених при Академії стипендіятів 24 особи потім увійшли в склад лекторського персо-

Мал. 4. Кабінет гліборобства.

налу Академії, переважно як асистенти, 7 осіб, успішно закінчивши свою працю, відійшли від Академії, а 9 осіб залишається ще при Академії.

Плани навчання в Академії.

Навчання теоретичних дисциплін переводиться лекційним способом. Але, крім того, значна частина шкільного часу уділяється практичним вправам, завданням яких є привчити слухачів до самостійної праці. Відвідування викладів та вправ є для слухачів обов'язковим.

Іспити складаються з кожної дисципліни окремо. Всі читані на відділі курси розбиваються на дві приблизно рівних групи, що складають предмети першого та другого півкурсів іспитів. Перший півкурсів іспит мусить бути закінчений слухачем не пізніше п'ятого семестру. Другий півкурсів іспит має бути закінчений після прослухання всього курсу. Після складення півкурсів іспитів слухач допускається до дипломного іспиту, що складається на всіх факультетах з оборони виготовленої кандидатом писемної дипломної праці або технічного проєкту. На Агрономічно-Лісовому Факультеті до цього додається також усний іспит з основних дисциплін. В підтвердження надання титулу інженера особам, що успішно склали дипломний іспит, видається диплом.

За зразок для будови планів навчання було взято зближені до Академії фахами школи західньо-європейські, зокрема чехословацькі. Почасти бралось під увагу і програми колишніх російських шкіл. Зокрема уважалось також на специфічність українських потреб. Деякі відділи Академії через це в своїх програмах мають своє-

рідний характер. Так, напр., кооперативний відділ Академії є взагалі першою в світі високою кооперативною школою з широко розгалуженими програмами фахових дисциплін.

В загальному при будуванні планів навчання мався на увазі брак на українських землях інтелігентних сил з технічною підготовкою. Тому навчання планувалося так, щоб абсольвенти Академії могли ставати не лише до виконавчої праці, але могли б бути також і ініціативними організаторами в господарській царині. Через це Академія уникає вузької спеціалізації своїх слухачів, намагаючись дати їм ширші фахові знання.

Наступна таблиця показує кількість поодиноких дисциплін, що викладаються на відділах та підвідділах, а також кількість тижневих годин теоретичних викладів та практичних вправ, які мають відвідати слухачі протягом восьми семестрів:

Факультети, відділи та під- відділи	Загальна кіль- кість дисциплін	Число тижневих годин на 8 семе- страх		Разом
		теоре- тичних	прак- тичних	
<i>Агрономічно-Лісовий Фак.</i>				
а) Агрономічний відділ .	55	219	144	363
б) Лісовий відділ	56	204	147	351
<i>Економ.-Кооперат. Фак.</i>				
а) Економічний відділ:				
1) Банків.-Комерц. підв.	62	208	98	306
2) Місцевого самовр. підв.	59	202	77	279
3) Промисловий підвід. .	59	198	80	278
4) Консульський підв. .	58	194	87	281
б) Кооперативний відділ .	70	203	89	292
в) Статистичний відділ .	62	204	72	276
<i>Інженерний Факультет.</i>				
а) Гідротехнічний відділ .	55	214	172	386
б) Хеміко-технологічн. відд.	47	170	241	411

Навчально-допомогові установи.

Технічний характер школи та її широке фахове розгалуження вимагали організації при ній чималого числа навчально-допомогових установ, де б слухачі могли знаходити необхідний матеріал для своїх студій та відбувати практичні справи.

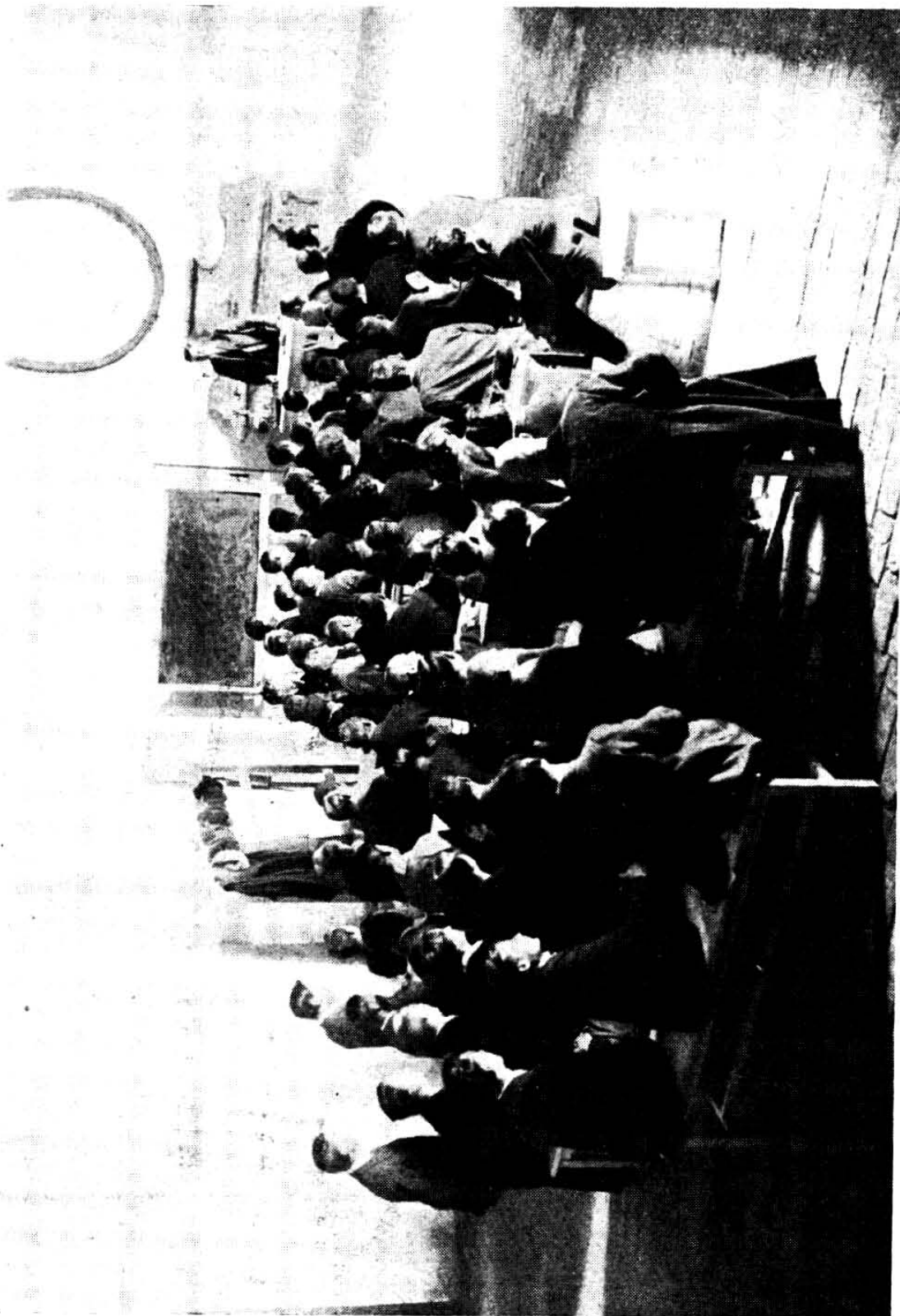
В часи нормального функціонування всіх 8 семестрів при Академії було 73 різних навчально-допомогових установи, а саме: 1 фундаментальна бібліотека, 33 кабінети, 14 лабораторій, 2 ферми, 1 лісовий розсадник, 13 семінарів, 4 термінологічних комісій, 2 навчальних кооперативи, 1 метеорологічна станція та 1 тракторний гараж.

Всі установи Академії були розміщені в 80 кімнатах різної площі.

В сучасний момент деякі з цих установ знаходяться в згорнутому, законсервованому стані, але дуже легко можуть знов бути відновлені.

З усіх установ особливої уваги заслуговує бібліотека. Між іншим, про неї можна без перебільшення сказати, що вона є одною з небагатьох закордонних книгозбірень, що має може найбільший матеріал для вивчення господарства України.

Бібліотека була завжди улюбленою дитиною Академії. Про її поповнення дбалось при кожній можливості, бо в малому провінційальному місті, яким є тепер Подєбради, поза нею не можна дістати жадної фахової літератури. Тому приріст книжок в бібліотеці йшов досить швидким темпом. На 1 січня 1931 р. бібліотека Академії нараховувала 28.845 томів книжок з 17.002 назв. З цього числа 4.464 назв книжок подаровано або надіслано до бібліотеки в обмін на видання Академії ріжними українськими та чужоземними науковими установами. Своім змістом 90% всіх книжок від-

Мат. 5. Лекція економії промисловости.

носяться до тих дисциплін, що викладаються в Академії. Найбагатший відділ літератури по соціально-економічних питаннях — він складає 46.2% всіх назв книжок.

Щодо мов книжки бібліотеки розподіляються так: в українській мові: 22%, в російській — 27%, в німецькій — 21,3%, в чеській — 11,5%, в англійській — 9%, в французькій — 7%, в інших 2,2%.

Студенти Академії.

Прийом до Академії нових слухачів відбувався шість разів. За шість прийомів вступило до Академії 786 осіб. По факультетах студентство розподілялось майже рівномірно. Одноразово найбільше слухачів мала Академія в 1926—27 шкільному році. Тоді їх було 613 осіб. Після припинення нових прийомів число слухачів щороку зменшується. В сучасний момент в Академії числиться 108 дійсних слухачів, що в близькому часі мають приступити до складення дипломних іспитів.

З самого ж заснування до Академії вступали не лише ті українці, що перебувають в межах Чехословаччини. За згодою і допомогою Уряду ЧСР Академія збирала в своїх стінах українську молодь з Польщі, Румунії, Болгарії, Югославії, Австрії, Німеччини, Франції, Латвії, Туреччини і т. под. З меж Чехословаччини до Академії вступили в відсотках до загального числа прийнятих слухачів: 1922 р. — 16,5%, 1923 р. — 33,8%, 1924 р. — 24,3%, 1925 р. — 32%, 1926 р. — 56,2%, 1927 р. — 10,4%. Решта слухачів прибувала з інших країн, переважно з Польщі.

З Українських земель під Польщею особливо велике число вступило до Академії 1927 р. Судячи по кількості поданих в 1928 р. прохань про вступ до Академії видно, що в цьому останньому році їх було б значно більше ніж в попередніх роках. Припинення чинности Академії особливо тяжко б'є по молоді з Галичини, Волині та Підляшшя.

Крім осіб української національності, з яких складається основна маса студентства Академії, в складі слухачів були і почасти ще є в невеликій кількості особи інших національностей, як білоруси, жиди, чехи і т. ін. Особливо звертає на себе увагу група студентів білорусів, що, не маючи власної національної школи, йде до братньої їм української школи і тим зміцнює культурне зближення двох націй, яких в'яже між собою і спільна доля і аналогічні національні прагнення.

Одною з специфічних умов, в яких перебуває Академія, є те, що основні кадри її слухачів комплектувалися досі з майже цілком матеріально незабезпечених елементів. Передовсім в такому матеріальному стані перебувають всі емігранти з Великої України та Кубані, які політичними обставинами зовсім позбавлені можливості одержувати допомогу від своїх рідних. Але і молодь з інших українських земель переважно походить з незаможних родин. Тому перед Академією увесь час стояла невідома високим школам інших національностей турбота про масове матеріяльне забезпечення своїх слухачів.

Найбільша заслуга в справі матеріальної підтримки студентства Академії належить Уряду ЧСР, що не тільки фінансує Академію, але також уділив декільком сотням її слухачів емігрантів стипендії на увесь час тривання студії.

Помимо Уряду ЧСР допомогову акцію студентству переводили і переводять також різні організації, що утворилися заходами Академії та її персоналу і студентства. З нині існуючих організацій заслуговує на особливу увагу Благодійно-Допомоговий Комітет, що ще й тепер стало допомагає 30 слухачам Академії. Крім того він уділяє ще одноразові допомоги і іншим студентам, а також переводить для них позичкові операції. Цей Комітет громадить свої засоби шляхом збирання пожертв у всіх верствах українського громадянства. Але фактично основні фонди Комітету збираються з осіб близько причасних до Академії. Професура та службовці Академії установили на користь незаможних студентів обов'язкове щомісячне відчислення від свого утримання. Теж саме зробили студенти, що одержують стипендії від ЧСР. З 530 тис. кч., що починаючи з 1926 р. зібрано на допомогу слухачам Академії, 52,3% припадає на пожертви від професури та службовців, 10,6% від студентів, 19,9% субсидії від Академії та від різних організацій при ній і лише 17,2% від всього іншого українського громадянства, з чого половина зібрана серед корінного населення українських земель. Найбільшу жертвеність тут виявила Буковина.

З інших установ, що подають матеріальну допомогу студентству, слід тут відзначити допомогову акцію українських кооперативних союзів на Західньо-Українських Землях. В наслідок цієї акції декілька студентів дістали стипендії від кооперативних союзів, завдяки чому вони тільки і могли закінчити курс Академії.

Не забувають своїх колег також і бувні слухачі Академії. Багато з них вносять свою посильну лепту на справу допомоги. Спілка Укра-

їнських Інженерів і Техників Емігрантів у Польщі, яка складається переважно з бувших учнів Академії — з своїх коштів установила при Академії стипендію для незаможних студентів-емігрантів.

Випуск інженерів.

До осені 1931 р. Академію закінчило з титулом інженера 474 особи. По фахах вони розподіляються так: інженерів-агрономів — 105, інженерів-лісівників — 79, інженерів-технологів — 49, інженерів-гідротехніків — 93, інженерів-економістів — 148. З числа економістів спеціалізувалося по Кооперативному відділу — 36, по Статистичному відділу 20, по Банківсько-Комерційному підвідділу — 36, по Промисловому підвідділу — 22, по підвідділу Місцевого самоврядування — 31, по підвідділу Консульської служби та торговельної агентури — 3.

Отже в напрямі свого безпосереднього завдання, як школи, Академія дала українському народові біля півтисячі інтелігентних по європейському освічених фахівців в різних галузях господарського життя.

На жаль, і політичні і господарські обставини приводять до того, що далеко не всі бувші учні Академії потім стають до практичної праці на українських землях. Значна частина їх розходиться по цілій земній кулі і віддають свої сили праці для добробуту чужих народів. По даних, зібраних по весні 1931 р., випущені Академією інженери були розмішені на праці в 16 державах, а то: в Чехословаччині (в тому числі і на Підкарпаттю) 189 осіб, в Польщі та на Українських Землях під Польщею — 185 осіб, в Сп. Шт. Північної Америки — 14, в Франції — 11, в Німеччині

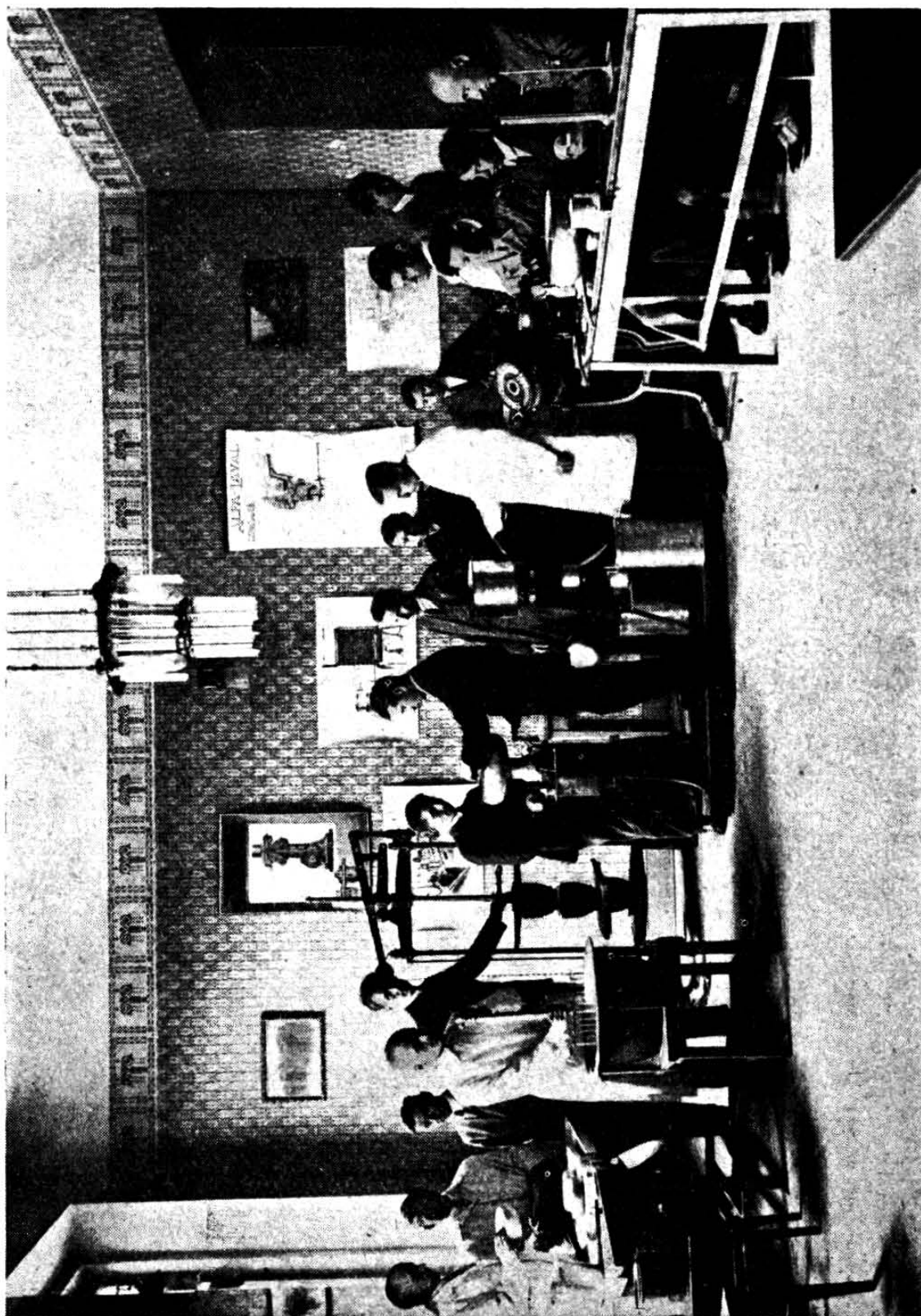
— 6, на Великій Україні — 5, в Канаді — 5, в Румунії — 4, в Хині — 3, в Бразилії — 2, в Аргентині — 2, в Болгарії, Бельгії, Люксембурзі, Литві та Швейцарії по 1. Треба однак підкреслити, що інженери останнього випуску, здебільшого не емігранти, після закінчення Академії переважно повертаються для праці додому, на Західньо-Українські землі.

Частина бувших учнів Академії, після закінчення школи, присвячує себе науковій праці. До цього вони одержують початкову підготовку ще в стінах Академії, завдяки системі дипломного іспиту. Особи, що присвячують себе науковій праці, почасти залишаються при Академії, як про це вже згадувалося раніше, почасти ж удосконалюються при інших високих школах. В'сучасний момент нараховується уже не мало наукових друкованих праць бувших учнів Академії. Ці праці опубліковані як в українській мові, так деякі в чужих мовах, переважно в чеській, німецькій, польській та французькій.

Взагалі ж, де б не працювали випущені Академією інженери, скрізь вони освідчилися як добрі освічені працівники і їм Академія почасти завдячує своєю популярністю не лише на українських землях, але також і на чужині. Численні референції про їхню працю є об'єктивним свідомством того, що Академія, порівнюючи ще дуже молодого школяра, в підготовці фахових робітників стоїть не нижче старих західньо-європейських шкіл.

Матуральні курси та матуральні іспити.

Війна та різні політичні події призвели до того, що багато української молоді не встигло своєчасно закінчити свою середню освіту. Отже,

Мат. 6. Вирави з молючарства.

дбаючи про підготовку можливо більшого числа інтелігентних працівників в галузі українського господарства, Академія мусила звернути увагу і на цю групу молоді. Допустити їх до студії як вільних слухачів було мало. Треба було допомогти їм закінчити і середню освіту. Через це при Академії були в 1922 р. організовані Матуральні Курси. Коли основні контингенти слухачів курсів були вичерпані, курси закрилися, а для решти при Академії переводилися з участю представника Міністерства Освіти ЧСР матуральні іспити.

Завдяки згаданій чинності Академії всього прослухало та закінчило матуральні курси 127 осіб. Екстернами склали матуральний іспит 85 осіб. Отже разом одержало матуральне свідоцтво 212 осіб.

Видавнича чинність.

В процесі розгортання своєї діяльності Академії довелося звернути також не малу увагу на організацію видавництва фахової літератури. Видавнича чинність розпочалася з самого ж першого року заснування школи і наслідки її серед загального комплексу здобутків Академії в сучасний момент займають видатне місце.

Що Академія мусила енергійно взятися до видавничої чинності, цьому причиною були все ті ж самі специфічні обставини, в яких довелося розвиватися цій школі. Передовсім в час заснування Академії підручники з технічних та економічних дисциплін в українській літературі були великою рідкістю. Колиб Академія не розпочала акції по виготовленні підручників на українській мові, її слухачі змушені були б вчитися по чужомовних підручниках і тим наполовину був би втрачений

суто національний характер школи. Тому професура взялася за виготовлення підручників до своїх курсів. Але написати книжку мало. Треба її ще й видати. Вузкий український ринок не може докищо забезпечити комерційного прибутку видавцям наукової та фахової літератури. Академії довелося подбати і про видання виготовлених підручників.

Скупчення біля Академії численних кадрів наукових сил зробило з неї один з поважних науково-дослідчих осередків. Було б знов таки втрачено для української наукової літератури, колиб праці лекторського персоналу Академії або зовсім не опубліковувалися, або друкувалися лише на чужих мовах. Турботи про видання цих праць так само мусила взяти на себе Академія та за її матеріальною допомогою різні організації, що повстали біля Академії.

Спочатку видавничі справи були сконцентровані в руках заснованого професурою та студентством Академії Українського Видавничого Товариства при УГА. Це товариство видало біля 75% всієї підруничкової літератури. Пізніше Академія перебрала всі справи цього видавництва і продовжує їх безпосередньо під своєю фірмою.

На видавництво Академією затрачено досі більше 500 тис. кч. Всього видано 2.146 друкованих аркушів тексту, що складають 229 окремих книжок. За браком коштів переважна більшість видань випущена літографованим способом (157 книжок) та в формі скриптів (35 книжок). Менша частина випущена друком (37 книжок).

Серед друкованих видань особливу увагу звертають на себе «Записки Української Господарської Академії» — неперіодичний науковий орган школи, де друкуються праці лекторського персо-

налу. Досі вийшло три томи в 7 окремих випусках.

Крім продажу, Академія свої видання розсилає по видатніших наукових установах цілого світу в обмін на їхні видання, а також до більших бібліотек на Українських землях.

Зовнішні виступи Академії.

Як установа суто національна, Академія не обмежується лише внутрішніми своїми справами. Уже її видавнича чинність є виступом перед цілим світом. Але і взагалі Академія та різні організації при ній (про них мова буде далі) не нехтують жадною можливістю спричинитися до пропаганди української національної ідеї та української культури як серед своїх братів, так і серед чужинців. Ця чинність носить різноманітні форми. Передовсім лекторський персонал виступає на українських та міжнародніх наукових з'їздах, друкує свої праці під фірмою Академії в чужоземних виданнях. Співпрацює з чужинецькими, зокрема з чехословацькими науковими установами. Академія своїми експонатами взяла участь в цілій низці українських та чужоземних вистав. Улаштовує декілько раз на рік для своєї колонії і чужинців публічні доклади на загально національні теми.

Теж саме роблять, кожна в своїй царині, організації, що існують при Академії.

Через Український Академічний Комітет увійшла також в склад Міжнароднього Інституту Інтелектуальної Співпраці при Лізі Націй і тим прилучилася до всесвітньої родини інтелектуальних працівників.

Всебічна чинність Академії не лишилася без визнання з боку широких верств як українського, так і чужого громадянства. Об'єктивними доказами цього є численні сириятливі статті в нашої та чужоземній пресі, значна кількість відвідин Академії, зокрема видатними західньо-європейськими та американськими ученими, політиками, журналістами, надання одному з професорів Академії по її вибору наукової стипендії з Рокфеллеровського фонду, запрошення на міжнародні з'їзди та урочистості чужоземних високих шкіл, низка визначень, одержаних Академією за свої експонати на виставах. Академія дістала такі головніші нагороди: 1) Почесний диплом Міністерства Хліборобства ЧСР за шкільні експонати на виставі в Празі 1924 р. 2) Похвальний диплом Хліборобської Єдноти за експонати з лісівництва р. 1924. 3) Диплом визначення Чехословацької Хліборобської Ради за праці студентів на виставі в Празі 1923 р. 4) Велика державна бронзова медаль за експонати на господарській виставі в Празі 1926 р. 5) Диплом за ведення одинокої української високої господарської школи на Всеукраїнській Сільсько-Господарській Виставі в Стрию 1927 р. 6) Диплом Центрального Союзу Бджолярів в Чехах, виданий Товариству Бджолярів при Українській Господарській Академії за виставлені учебні прилади на виставі в Шлезькій Остраві 1924 р.

Організаційне та громадське життя біля Академії.

Академія, як установа, біля якої зібралися сотки української свідомої інтелігенції, стала осередком жвавого гуртування інтелігентних сил в

- різноманітних царинах життя. Цьому в великій мірі також сприяли автономний характер школи та демократичний устрій Чехословацької Республіки.

В різні часи при Академії існувало 50 українських організацій, що склалися або виключно з професури чи студентства, або з студентства і професури разом. Після переведених Академією перших випусків інженерів, ці останні теж часто залишаються членами тих організацій, до яких вони належали за своїх студентських часів, або крім того вступають до тих організацій при Академії, де для членів вимагається висока освіта. Отже часто і після закінчення школи її бувші учні не поривають з нею, як з організуючим центром.

Характером своїм всі організації поділяються на такі групи: а) науково-професійних та фахових — 9 організацій, б) культурно-просвітних — 10, в) культурно-економічних — 12, г) суто-культурних, мистецьких, спортових — 19.

Організації, що згуртувалися навколо Академії, не живуть ізольовано. Вони, кожна в своїй царині, зв'язуються з організаціями українськими, чехословацькими, міжнародними.

З організаційних зв'язків та виступів слід зазначити хоча б а) зв'язок студентських громад через Цесус з Міжнародним Студентським Союзом, б) утворення Союзу Організацій Інженерів Українців на Еміграції, в заснуванні якого діяльна участь належала подебрадським дотичним організаціям та бувшим слухачам Академії, в) участь Товариства для Ліги Націй в Міжнароднім Союзі Товариств для Ліги Націй, г) зв'язок Товариства «Український Сокіл» з Славянськими Сокільсь-

кими Товариствами (особливо тісний — з чехословацьким «Соколом»), д) нарешті, зв'язок Товариства ІМСА, Жіночого Союзу, виступи Академічного Хору, Драматичного Гуртка, чинність Гуртка плекання українського танку, успішні виступи на турнірах Шахового клубу (1-ий приз — срібний келех), успішна участь у виставах товариства пасішників (почесний диплом) і багато іншого.

Упорядженням лекцій, дискусій, вечірок, вистав, концертів, влаштуванням бібліотек, читалень і т. под. всі разом організації за часи свого функціонування внесли дуже багато корисної різноманітності в життя Подєбрадської Колонії.

Заслуговує також того, щоб тут відмітити видавничу діяльність організацій, що, не дивлячися на обмежені кошти, досить буйно розквітла. З видань слід згадати хоч головніші, як от: а) «Український Економіст» орган Товариства Українських Економістів (вийшло 3 числа), б) «Молодий Агроном», орган Агрономічного Товариства (вийшло 2 числа), в) «Сільсько-Господарський Збірник», видання Спілки Українських Техніків Сільського Господарства, г) «Наша Громада», студенський орган Академічної Громади, д) «Наукові Збірники» Академічної Громади (вийшло 3 числа), е) «Кооперативний Альманах» та «Кооперативний Огляд», орган Товариства для розповсюдження кооперативних знань, і багато інших.

Отже Академія стала тим центром, біля якого утворилася одна з найвидатніших своїм інтелектуальним життям українська колонія закордоном.

ВИСНОВОК.

Отже Українська Господарська Академія уявляє з себе поважну культурну цінність. За короткий час своєї чинности вона встигла дати помітні позитивні наслідки. Вона стала поважною високою школою, належно упорядженою та забезпеченою кваліфікованим професорським складом. В ній здобули собі освіту та інженерський диплом майже п'ятьсот молодих людей з Великої України, Західньої України, Кубані, Буковини і навіть з Зеленого Клину. Вона виявила себе, як осередок науково-дослідчої праці. Вона спричинилася до значного поширення наукової та фахової літератури на українській мові. Вона, нарешті, зробилася одним з більших організуючих центрів української інтелігенції закордоном.

Академія не є установою, що задовольняє потреби лише еміграції. Своєю діяльністю вона обслуговує цілу Українську націю. Разом з тим для чужинців вона є живим свідком культурної доспільности нашого народу, пропагатором української національної окремішности.

Але виконуючи загально-національні функції, Академія ще й досі лишається ділом невеликого гуртка емігранської інтелігенції, морально і матеріяльно підтриманого в своїй відданій праці урядом чужої країни. Вона ще й досі не має матеріяльної підтримки з боку широких верств українського народу, і через те вся її будова стоїть на піску.

Проте, наша нація в силу історичних обставин не настільки багата на власні культурні установи, щоб для неї справа існування такої школи, як Академія, була байдужою. Закриття Академії було б на довший час для української культури не-наградимою втратою. Тому творці і організатори Академії, виконавши в міру сил своїх, взяті ними на себе завдання, мають право чекати, що ширші українські кола не дозволять загинути їхньому ділові і своєю підтримкою допоможуть зберегти Академію надалі, як чинну високу школу.

В справах Т-ва Прихильників УГА писати на адресу: Společnost přátel Ukrajinské hospodářské akademie, *Praha-Dejvice, 1506*. Гроші посилати на conto Е. Wyrowyj, Živnostenská banka, *Praha*, або на conto Е. Вировиї, Земельний Банк Гіпотечний, *Львів*.

